

Knjiga je tudi prva monografska študija na tem področju z omenjeno tematiko. Obilno je dokumentirana tako s fotografijami kot tudi (mogoče celo malce preveč) z zapisniki s posameznih sestankov in časopisnimi članki, ki so bili objavljeni v takratnem tržaškem časopisu.

Ena največjih pomanjkljivosti te knjige - kot je na predstavitvi v Kopru, organizirani v okviru Zgodovinskega društva za južno Primorsko, dejal sam avtor - je ta, da knjiga ni naprodaj zaradi italijanske zakonodaje o sponzoriranju. Mislim pa, da je avtor poskrbel, da je knjiga registrirana v vseh pomembnejših knjižnicah in kulturnih institucijah.

Vida Rožac-Darovec

faktorji tolikšne intenzitete, da je šele spoj njegove močne volje, notranje psihične stabilnosti in fizične zmožnosti zmogel izbojevati dosežene delovne in življenske uspehe. S tem se je uvrstil v sam vrh znamenitih zgodovinarjev zahodne Hrvaške in Istre, v red zaslužnih jugoslovanskih znanstvenikov, ki so ga poznali in cenili tudi v tujini."

Jugoslovanska akademija znanosti in umetnosti iz Zagreba je že pred časom načrtovala simpozij na temo življenskega opusa dr. Danila Klena ob njegovi osemdesetletnici. Simpozij je lanskega septembra potekal na Reki brez njega, kajti v njegovi bolezni ga je smrt doletela že 12. aprila 1990.

Darko Darovec

IN MEMORIAM

Dr. Danilo Klen
(1910 - 1990)

Kratko znanstvo z njim mi je bilo v veliko zadovoljstvo. Prvi sestanek v prostorih Historijskega arhiva na Reki, kjer je zadnja leta pred upokojitvijo služboval kot direktor, je potekal v vzdušju starega prijateljstva. Sploh je bil dr. Danilo Klen izredno odprte in sprejemljive narave, pogovor z njim pa pravo zadovoljstvo, kar so trdili vsi, ki so ga imeli čast spoznati.

Rodil se je 9. septembra 1910. leta v Trstu kot sin ladjedelniškega delavca iz Hrvaškega Zagorja in matere iz Branika oziroma Rihemberga v Vipavski dolini. Izredno je bil ponosen na svojega klenega očeta, po materini strani pa je bil navezan na slovensko kri, kar se je poznalo v njegovih delih.

Čeprav pravnik po svoji osnovni izobrazbi, je kot visokošolski predavatelj za finančno pravo in gospodarsko zgodovino stopil v svet publicistov kot zgodovinar, s številnimi deli, predvsem iz srednjeveške preteklosti Istre, Kvarnerskega primorja in Gorskega Kotarja. Obdelal je prvenstveno podeželje Istre, in sicer koprsko ozemlje, okolico Buzeta, zaledje primorskim mest Poreča, Pulja, Labina in Reke. Postavil je temelje jugoslovanski historiografiji v proučevanju obdobja posvetne vladavine oglejskih patriarhov, statutov istrskih mest, fevdalnih posestev in vloge županov v Istri. Zanimali so ga predvsem pravno-podložniški in gospodarski odnosi v beneškem obdobju istrskega polotoka, posebno pa se je ukvarjal tudi s Pazinsko knežijo.

V zadnjem času je zbral in na podlagi že napisanih študij objavil izjemno delo o življenju galjotov na vzhodni jadranski obali: *Ščavunska vesla* v seriji *Istra kroz stolječa* (1986), ter napisal obširno monografijo o Reki. V uvodu k *Ščavunskim veslom* je dr. Petar Strčić zbral tudi Klenovo številno bibliografijo in takole označil to enkratno osebnost: "Življenje Danila Klena je prepleteno z zunanjimi

IN MEMORIAM

Dr. Branko Marušić
(1926 - 1991)

Istarska i sjevernojadranska arheologija izgubila je prvih dana 1991. godine neumornog i plodnog znanstvenog i stručnog radnika, dr. Branka Marušića, koji je preminuo 4. siječnja u bolnici na Golniku kod Kranja.

Branko Marušić, rođen 8. listopada 1926. godine u Planini kod Rakeka (Postojna), u obitelji istarskih emigranata. Arheologiju i povijest umjetnosti diplomirao je u Ljubljani 1950. godine, a još od 1948. godine radio je, do umirovljenja 1989. godine, u Arheološkom muzeju Istre u Puli. Na radnom mjestu kustosa od 1951. godine, utemeljio je i vodio Odjel za srednjovjekovnu arheologiju. Zvanje višog kustosa stekao je 1960. godine, zvanje znanstvenog suradnika 1969., muzejskog savjetnika 1978. godine. Iste godine, temeljem obranjenе doktorske disertacije na Filozofskom fakultetu Univerze u Ljubljani (1976. godine) stekao je i zvanje višeg znanstvenog suradnika, a 1988. godine znanstvenog savjetnika. Od 1967. do 1979. godine obavljao je dužnost direktora Arheološkog muzeja Istre, a od 1972. do 1988. godine držao je nastavu iz kolegija Ranosrednjovjekovna arheologija na Filozofskom fakultetu u Ljubljani; najprije kao honorarni predavač, zatim u svojstvu izvanrednog i redovitog honorarnog profesora. Od osnivanja Hrvatskog arheološkog društva 1967. godine bio je član tog strukovnog udruženja, u dva mandata i član Uprave društva, a na Skupštini, održanoj ujesen 1990. godine, proglašen je njegovim počasnim članom, za izuzetan doprinos istraživanju arheologije i povijesti ranoga srednjega vijeka, naročito Istre, ali i susjednih područja.

Tijekom punih četrdeset godina rada u Arheološkom muzeju Istre u Puli dr. Branko Marušić ostvario je mnogobrojna terenska istraživanja, utemeljio je starohrvatsku arheologiju u Istri, sakupio je i obradio bogatu i značajnu kulturno-povijesnu gradju tog najstarijeg razdoblja na-

cionalne prošlosti, objavio je impresivan broj znanstvenih radova. Znanstveni i stručan rad dr. Branka Marušića kretao se unutar tri osnovne tematsko - problematske cjeline: sakralna arhitektura kasnoantičkog, starokršćanskog i ranosrednjovjekovnog razdoblja, kulturni i materijalni kontinuitet između kasne antike i ranoga srednjega vijeka, te materijalna i duhovna kultura ranoga srednjega vijeka u Istri.

Dugogodišnje sustavno izučavanje, snimanje i dokumentiranje spomenika crkvene arhitekture iz razdoblja između V. i XI. stoljeća urodilo je opsežnom sintetičkom doktorskom disertacijom i objavljenom publikacijom *Istarska grupa spomenika sakralne arhitekture s upisanom apsidom* (Histria archaeologica, 5, 1-2, Pula, 1978), u kojima je obradio veliki broj crkvice iz Istre, pomičući time težište dotadašnjih istraživanja sa monumentalnih crkvenih kompleksa u gradovima (Pula, Poreč Nezakcij) na prividno manje značajna ostvarenja graditeljstva u seoskim sredinama. Treba na ovom mjestu svakako spomenuti i sintetičku monografiju *Kasnoantička i bizantska Pula* (Pula 1967) u kojoj je sakupio sve tada dostupne podatke o brojnim starokršćanskim spomenicima Pule i okolice.

Pitanjima kontinuiteta života između kasne antike i ranoga srednjega vijeka posvetio je nekoliko značajnih rasprava, vezano s arheološkim istraživanjima lokaliteta uz zapadnu obalu i u unutrašnjosti Istre. Objavio je izvještaje iskopavanja groblja u Dvigradu (V. - XI. stoljeće) (*Kasnoantičko i ranosrednjovjekovno groblje kaštela Dvigrad*, Histria Archaeologica, 1, 1, Pula, 1970), Sipra, Brijuna, Katora i Starog Gočana (*Neki problemi kasnoantičke i bizantske Istre u svjetlu arheoloških izvora*, Jadranski zbornik, 9, Rijeka - Pula, 1973-75), te rezultate istraživanja seobe naroda u Istri (*Langobardski i staroslavenski grobovi na Brešcu i kod Malih Vrata ispod Buzeta u Istri*, Arheološki radovi i rasprave JAZU, 2, Zagreb, 1962; *Slavensko-avarski napadi na Istru u svjetlu arheološke gradje*, Peristil, 2, Zagreb, 1957).

Posebnu pažnju dr. Branko Marušić posvetio je problemima materijalne i duhovne kulture Istre u ranome srednjemu vijeku. Istražio je manje nekropole romanskog i romaniziranog autohtonog stanovništva u sjevernoj i sjeverozapadnoj Istri, te veće nekropole slavenskog življa oko Buzeta (Brkač kod Motovuna, Mejica kod Buzeta), a nedavno je objavio monografiju arheološke gradje pronađene u nekropoli u Žminju (*Starohrvatska nekropola u Žminju*, Histria archaeologica 17-18, Pula 1987). Relativno veliki broj otkrivenih grobova (preko 500) na različitim lokalitetima (uz spomenute još u Čelegi kod Novigrada, u Velom Mlunu kod Buzeta, u Frančinima kod Pazina itd.) omogućio je stvaranje slike o međusobnim odnosima starosjedilačkog i doseljenog stanovništva tijekom ranoga srednjega vijeka, a oni su gotovo jedini izvor za poznavanje naseljavanja slaven-

skog, odnosno hrvatskog stanovništva u Istru.

Sintetične rezultate ovih istraživanja dr. Branko Marušić često je iznosio u saopćenjima na znanstvenim skupovima u zemlji i inozemstvu, od kojih posebno treba istaći sveobuhvatne sinteze tiskane u zborniku skupa Hrvatskog arheološkog društva u Puli (*Materijalna kultura Istre od V. do IX. stoljeća, i Materijalna kultura Istre od IX. do XII. stoljeća*, Izdanja HAD-a 11, 1, Pula, 1987). Sada, kad je neumitnost prekinula znanstveni rad dr. Branka Marušića, ova će dva posljednja spomenuta rada ostati kao temelj daljnjih istraživanja.

Posljednjih godina, i nakon umirovljenja, radio je neumorno na sredjivanju i pripremi za tisak bilješki i podataka sakupljenih tijekom četiri desetljeća. Usprkos teškoj i iscrpljujućoj bolesti, radio je do posljednjeg trenutka, pa neke radove očekujemo uskoro kao posthumno objavljene priloge za arheologiju i povijest istarskog ranosrednjovjekovlja.

Ostavio je iza sebe sakupljenu i sredjenu gradju, rezultate istraživanja, golemo znanje pretočeno u veliki broj temeljnih historiografskih djela, od kojih su mnoga danas nezaobilazna literatura; ostavio je mnogobrojne studente i arheologe kojima je prenosio tajne zanata i znanja, ostavio je veliku prazninu u ranosrednjovjekovnoj arheologiji Istre,

Mr. Robert Matijašić

ODMEVI - AKTUALNOSTI

Tomo Vidic

EVROPSKA VODA IN IMPLOZIJA

Na morskom bregu leži mesto. Nad mestom se namesto neba pne svod potujočega časa. Zato tudi mesto ni okamenela gmota, ampak je zaporedje prelivajočih se podob, niz izginjajočih in prihajajočih odtenkov. Mesto, v katerem se pretakajo nešteta mesta, je deležno enake usode kot njegovi prebivalci. Le-ti minevajo, odhajajo, puščajo za seboj kratkotrajne praznine in že prihajajo drugi, da je vrzeli čedalje manj. Tudi mesto mineva, odhaja, prevzema druge podobe, dobiva nove obrise, prerašča svoje nekdanje okostje.

Konec petdesetih, v začetku šestdesetih let se prične podoba starodavnega ribiškega in kaznilniškega mesta spreminjati - sprva seveda počasi, sčasoma pa čedalje hitreje: kot podivjana in nezaustavljiva logaritmična skala. Mesto se nenadoma prične spogledovati z Brasilio, Accro in Conakryem: in v tkivo prično vdirati znanilci tolikanj opevane moderne dobe, napredka in razvoja: beton, aluminij, steklo. Veliko betona, preveč aluminija, ogromno stekla. Zgroženi Stane Bernik napiše apokaliptično knjigo "Koper - Izola - Piran: organizem slovenskih obmorskih mest". Nikomur v opomin - kot vedno.